

TRƯỜNG QUANG THẢO

# ĐÔ THỊ HỌC

**Những khái niệm mở đầu**

NHÀ XUẤT BẢN XÂY DỰNG  
HÀ NỘI - 2003

# Lời nói đầu cho bộ sách

## ĐÔ THỊ HỌC

Bộ sách ba tập-chín quyển ĐÔ THỊ HỌC này là kết quả của gần 50 năm học tập, nghiên cứu, tự đào tạo, giảng dạy và đôi chút thực hành của tác giả ở một bộ môn khoa học hết sức phức tạp, nằm tại ranh giới giữa các khoa học xã hội nhân văn và khoa học kỹ thuật, giữa sáng tạo nghệ thuật và các kỹ xảo công nghệ, giữa cuộc sống hàng ngày và các quyết định chính trị, giữa các ước vọng giản đơn của người nghèo và những sở thích đôi khi kỳ cục của những kẻ lăm le tiên, giữa cái gu chủ quan của nhà kiến trúc với những luận đề lô gích của môi trường xây dựng. Mọi phức tạp ấy bắt nguồn từ chỗ **đô thị** hay **quần cư** nói chung, ở một mặt là hình chiếu của trình độ phát triển kinh tế, xã hội, khoa học, công nghệ và văn hoá, ở mặt khác, quần cư là **nơi chốn** tập thể của cộng đồng người gắn bó với nhau không những trong làm ăn, sinh sống, mà cả trong truyền thống, tập quán, hội hè, lễ nghi và tín ngưỡng nữa. Những phức tạp và rối rắm ấy cộng với những hệ quả của hội nhập kinh tế và giao thoa văn hoá đã làm nảy sinh rất nhiều nghịch lý, trong đó có nghịch lý đối với sách vở trong **đô thị học**: các sách chuyên đề về đô thị học nhìn từ khía cạnh khoa học kỹ thuật, xã hội, văn hoá có rất nhiều, còn các sách mang tính khái quát, tổng hợp về nó chỉ có thể đếm không phải trên các đầu ngón tay, mà trên các đốt của một ngón tay, không phải chỉ riêng ở Việt Nam ta mà trên phạm vi quốc tế cũng vậy.

Việc giảng dạy và truyền đạt kiến thức và kỹ năng về **tổ chức môi trường** ở cũng trải qua các biến đổi sâu sắc. Cho đến những năm 50 của thế kỷ XX, sự giảng truyền kiến thức chủ yếu vẫn là **tổ**

## MỤC LỤC

	<i>Trang</i>
Lời nói đầu cho bộ sách ĐÔ THỊ HỌC	3
Danh mục các tài liệu tham khảo chính	25
Lời dẫn	29
<b>1.1. ĐÔ THỊ</b>	
<b>1.1.1. Đi tìm nguồn gốc của từ "đô thị"</b>	32
Cuộc phiêu lưu nhỏ vào thế giới từ nguyên. Đô thị, thành thị, thành phố.	
<b>1.1.2. Sự xuất hiện của đô thị</b>	44
Quá trình tập trung hóa và trung tâm hóa. Các đô thị đầu tiên của Trái đất ở Tây Á ... Nam Á và Đông Á. Sự xuất hiện đô thị ở Tân Thế giới.	
<b>1.1.3. Đô thị có chức năng gì?</b>	55
Chức năng đô thị. Chức năng quân sự - chính trị - tôn giáo. Chức năng sản xuất - thương mại - dịch vụ. Văn hóa - chức năng trung tâm của đô thị.	
<b>1.1.4. Quy mô và hình thể đô thị</b>	60
Quy mô đô thị. Hình thể đô thị.	
<b>1.1.5. Vậy, đô thị là gì?</b>	67
Đô thị - không gian vật thể.	
Đô thị - không gian kinh tế.	
Đô thị - không gian văn hóa - xã hội.	
Đô thị - không gian công ích và không gian tư ích..	
Chú thích và trích dẫn	89
Tóm tắt nội dung	100
Thuật ngữ chủ yếu	103
	399

<b>1.2. ĐÔ THỊ HÓA</b>	103
<b>1.2.1. Nhận thức đối với đô thị hóa</b>	111
Ba cuộc cách mạng kỹ thuật - Ba giai đoạn đô thị hóa. Hình thái đô thị của xã hội.	
<b>1.2.2. Diễn biến của đô thị hóa</b>	118
Đô thị hóa là gì? Đô thị hóa với cấu trúc lao động xã hội. Đô thị hóa và dịch cư xã hội. Đô thị hóa và lối sống. Đô thị hóa và gia đình. Đô thị hóa và môi trường đô thị. Đô thị hóa và hệ sinh thái đô thị.	
<b>1.2.3. Đô thị hóa và phát triển (trên thế giới)</b>	134
Một thế giới đô thị hóa rất sớm, đồng loạt ở nhiều nơi. Hành trình đầy thất thường của đô thị hóa. Một thế giới đô thị hóa luôn dao động. Đô thị : những điều tốt đẹp hơn và xấu xa hơn. Đô thị truyền thống và sự phát triển kinh tế. Đô thị hóa và văn minh. Bước đột phá trong đô thị hóa do cách mạng công nghiệp mang lại. Vũ đài đầu tiên của bước đột phá vào quá khứ : nước Anh. Vai trò ngày càng lớn của đô thị trong đổi mới công nghệ. Đô thị hóa, phát triển dân số và đời sống người lao động. Hình ảnh của đô thị công nghiệp. Đô thị hóa và sự xâm chiếm thuộc địa địa phương Tây. Đô thị : bạn đồng hành với chế độ thuộc địa ? Sự bùng nổ đô thị chưa từng có trong lịch sử ? Nguyên nhân của bùng nổ đô thị. Hậu quả của bùng nổ đô thị. Hậu quả thảm hại do đô thị hoá để lại cho môi trường. Và hành trình đô thị hóa vẫn tiếp tục...	
<b>Chú thích và trích dẫn</b>	174
<b>Tóm tắt nội dung</b>	181
<b>Thuật ngữ chủ yếu</b>	185
<b>1.3. ĐÔ THỊ HỌC</b>	195
<b>1.3.1 Từ nghệ thuật đô thị tới khoa học về đô thị</b>	197
Sơ lược về đô thị học. Kiến trúc sư phải tự đào tạo để trở thành nhà đô thị. Cuộc phiêu lưu của nước Pháp vào đô thị học. Xây dựng đô thị ở nước Nga Xô viết.	

Lịch sử và xu hướng quy hoạch đô thị ở Hoa Kỳ. Từ những thị tứ pháo đài ... tới đô thị Hippodamus của xu thế hướng Âu. Trung tâm công nghiệp đen và thành phố trắng. Phong trào cải cách. Thời kỳ thoái trào và những năm tháng chiến tranh. Sự tăng trưởng sau chiến tranh 1945 - 1960. Chủ nghĩa cấp tiến và phong trào biện hộ những năm 60. Tái định hướng của những năm 70. Quy hoạch đô thị và kinh doanh đô thị những năm 80.

Các xu hướng trong đô thị học hiện đại. Đô thị học hay quy hoạch đô thị. Vậy đô thị học là gì? Ba phạm trù của đô thị học.

### 1.3.2. Đô thị học lý thuyết

Lý luận dẫn lối cho thực hành. Phân loại lý luận quy hoạch của Allan G.FELDT. Các lý thuyết hoạt động của hệ thống. Các lý thuyết thay đổi hệ thống. Phân loại lý luận của Phyl HEYWOOD. Phân loại lý luận đô thị học của Françoise CHOAY. Một cách phân loại các lý luận đô thị học để thao tác.

### 1.3.3. Đô thị học thực hành

Bề nổi của quy hoạch đô thị. Sự rối rắm từ ngữ gây rối loạn trong "ứng xử quy hoạch". Các nhân tố quyết định không gian đô thị. Định nghĩa quy hoạch. Quy hoạch là một quá trình khép kín. Ba công đoạn của mô thức quy hoạch hành động. Ba khung độ không gian và tư liệu quy hoạch. Quy hoạch cấu trúc, quy hoạch pháp chế, quy hoạch thực hiện. Các dự án đô thị.

### 1.3.4. Đô thị học pháp quy

Đô thị học pháp quy là gì? Các đối tác trong quy hoạch đô thị. Lịch sử hình thành các chuẩn tắc xây dựng đô thị. Bộ luật xây dựng đô thị. Đường hướng giải quyết các vấn đề đô thị. Vấn đề đô thị. Đất đai đô thị. Bảo vệ môi trường. Nhà ở và tiện nghi cộng đồng. Dịch vụ xã hội tối thiểu. Đường hướng cho các giải pháp đô thị.

### Chú thích và trích dẫn

Tóm tắt nội dung

Thuật ngữ chủ yếu

238

251

265

282

295

299

401

## 1.4. LỐI QUY HOẠCH VÀ NHÀ QUY HOẠCH

311

### 1.4.1. (Lê) Lối quy hoạch

311

Lối quy hoạch là gì? Vấn đề quy hoạch và phân loại lối quy hoạch của CARTWRIGHT: quy hoạch thư lại, quy hoạch tiệm tiến, quy hoạch thích nghi, quy hoạch tiến trình. Bốn lối quy hoạch theo cách phân loại của A.G.FELDT : quy hoạch duy lý, quy hoạch tiệm tiến, quy hoạch không tưởng và quy hoạch giám phương. Phân loại lối quy hoạch của Jean - Paul LACAZE : quy hoạch chiến lược, quy hoạch không gian, quy hoạch tham dự, quy hoạch quản lý, quy hoạch giao tế.

### 1.4.2. Lối quy hoạch tham dự (đô thị học dân chủ)

326

Một chút lịch sử. Ở cội nguồn của sự tham dự. Quan niệm về sự tham dự hiện nay. Các mức độ tham dự : mức độ không, mức độ gián tiếp, mức độ tham vấn, mức độ đồng quyết định, mức độ tham dự đầy đủ. Người tham dự.

### 1.4.3. Nhà quy hoạch (nhà đô thị)

347

Lối quy hoạch sinh ra nhà quy hoạch. Các típ nhà quy hoạch: Ma trận các nhà quy hoạch theo John UDY. Các nhà Tri giác - Lãng mạn: những nhà quy hoạch trong vai trò nhà Cải cách. Nhà quy hoạch "vô chính phủ", nhà quy hoạch hành động, nhà quy hoạch biên hộ, nhà quy hoạch ảo tưởng. Các nhà Tri giác cổ điển: những nhà Quy hoạch với tư cách là nhà Hệ thống. Nhà quan trắc, nhà kinh nghiệm chủ nghĩa. nhà Quy hoạch trong tư cách nhà Thiết kế. Các nhà Duy lý - Cổ điển : các nhà Quy hoạch ở tư cách nhà quản trị. Các nhà quy hoạch địa phương, nhà thư lại, nhà chính trị (nhà liệu pháp), nhà thầu khoán kiêm nhà Quy hoạch. Các nhà Duy lý lãng mạn : nhà chiến lược nhân văn, nhà giáo dục xuyên bộ môn, nhà chức năng lô gích, nhà tổng hợp triết luận.

372

Chú thích và trích dẫn

386

Tóm tắt nội dung

392

Thuật ngữ chủ yếu

399

Mục lục